

A magyar népi kultúra képe a 19. században (vázlat)

Szemléltetés:

Kovács András: *Reggeltől hajnalig* (filmrészlet)

Javasolt könyvészet

- Kósa László: *A magyar néprajz tudománytörténete*. Bp., 1989.
- Ipolyi Arnold: *Magyar Mythologia*. Pest, 1854. (Bp., 1987. Hoppál Mihály előszójával)
- Faragó József: Kriza János és a Vadrózsák. In: Antal Árpád–Faragó József–Szabó T. Attila: *Kriza János*. Kolozsvár, 1971. 109–152.
- Kriza Ildikó (szerk.): *Kriza János és a kortársi eszmeáramlatok*. Tudománytörténeti tanulmányok a 19. századi folklorisztikáról. Bp., 1982.

I. A népi kultúra a magyar „magaskultúrában” a nép felfedezése előtt

1. A népiesség *irodalmi előzményei*:

- Magyar prédikációs irodalom (Temesvári Pelbárt, Pázmány Péter művei)
- Bornemisza Péter: *Ördögi kísértetekről*. 1578. – Az „ördögi kísértetek”-et (kísértéseket) összegezve kitér a népi kultúra hiedelmeire. Pl. a „Bájló imádságok” c. fejezetben *ráolvasó imádságokat*, ún. „bájokat” és népi imádságokat közöl.
- Erdélyi emlékiratirodalom (Apor Péter)
Szakirodalom: Györgyi Erzsébet: Apor Péter és a „náj mód”. In: Benedek Katalin–Csonka-Takács Eszter (szerk.): *Démonikus és szakrális világok határán*. Budapest, 1999. 625–630.)
- Balassi Bálint költészete (folklór-sztereotípiák)
- Heltai Gáspár: fabulák
- Folklór a ferences és minorita iskoladrámákban (XVII–XVIII. század)
- Folklór és folklorizáció a 17. századi vallásos népénekekben (*Kájoni János: Cationale Catholicum*. Csíksomlyó – 1. kiad.: 1676.; 2. kiad.: 1719.; 3. kiad.: 1805.)

2. A magyar *felvilágosodás népiesség*:

- Népiesség a műköltészetben: Faludi Ferenc (magyar ritmusú vers, amit „a dallamból vont el”), Baróti Szabó Dávid, Dugonits András (nyelvi gyűjtések stilisztikai jelleggel, közmondások stb.), Csokonai Vitéz Mihály népies költészete stb.
- A hagyománymentés szándéka (intellektuális érdeklődés): a *kéziratos daloskönyvek* (XVI–XVIII. sz.) funkcióváltása: *hagyománymentés*. – Példák: Sárospataki daloskönyv (1787–1792), Váci Énekesgyűjtemény (1799–1801), Pálóczi Horváth Ádám gyűjteménye (1813, sokáig kéziratban lappangott; vegyes tartalma van: nemesi kollégiumi énekek, politikai szatíra, vallásos népének, de ballada és népdal is)
- *Szociologikus érdeklődés* a felvilágosodás korában: felvilágosult racionalizmus + kései pietizmus
- **Tessedik Sámuel** (1742–1820): *A parasztember Magyarországon micsoda és mi lehetne*. 1786. (1. kiad. 1784., németül) → igazi, vérbeli felvilágosodás kori utópia: az „ó falu” és az „új falu” szembeállítása; a parasztok nevelhetők stb.

- **Berzeviczy Gergely** (1763–1822): *A parasztnak állapotáról és természetéről Magyarországon*. 1806. (1. kiad. 1804., latinul) → negatív parasztkép, hideg, reális parasztszemlélet, nyoma sincs benne még a nép iránti lelkesedésnek.

II. A herderi eszmék Magyarországon

- A nemzettudat összetevői: - eredet, történeti tudat, nyelv, kultúra-irodalom stb.
- Herder *jóslata* Európa véleménye: – „A magyaroknak nagyobb hajlandóságuk van a háborúra, mint a kereskedelemre és az iparra: kegyetlenek, gőgösek, bosszúállók, és oly kevésbé egyeznek egymás között, hogy nem lehet csodálkozni, ha a barbárok martalékai lesznek.” (Louis Moréri szótára: *Le grand dictionnaire historique*, 18. század vége)

→ vö.: a nemzethalál víziója (Kölcsey, Vörösmarty) → **az életképességet kell bizonyítani**

→ a nemzet születése, a romantika kora

III. A nemzeti költészet születése

- *Felhívások* gyűjtésre: Ráth Mátyás–Révai Miklós: 1782, *Pozsonyi Magyar Hírmondó*. Megismétli: Kultsár István: 1811 és 1817., *Hasznos Mulatságok*
- Az első magyar gyűjtemény németül: **Gaal György**: *Märchen der Magyaren*. Bécs, 1822.
- **Kölcsey Ferenc**: *Nemzeti hagyományok*, 1826. = a magyar folklór első tudományos elmélete, Herder szellemében az első értekezés a népdalról. („Úgy vélem, hogy a való nemzeti poesis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni, szükség tehát, hogy pórdalainkra ily céllal vessünk tekintetet.”)
- **Erdélyi János**
 - *Népköltészetünkéről*, 1842. – székfoglalója a Kisfaludy Társaságban
 - *Népdalok és mondák*. I–III. 1846–48.

Erdélyi János (1814–1868)

- A nemzeti költészet születése: Petőfi és Arany stílusforradalma. = esztétikai vonatkozásban: **népies nemzeti költészet**

IV. A népi kultúra és a nép romantikus szemlélete

1. A leszűkített népfogalom

- A népi kultúra az iskolázatlan embereké.
- Herder csak a parasztokat tekinti népnek („*A nép nem az utcai csőcselék, mely sohasem dalol s költ, csak üvölt, s rombol.*”) ↔ Ma a nép és a népi kultúra fogalmát tágabban értelmezzük.

2. A népi kultúra esztétikai relevanciájának túlhangsúlyozása

- A népi kultúra magas *esztétikai minőséget* hordoz. – Ez a kulturális primitivizmus esztétikája.
- Vágy az ismeretlen, az időben (ősi) vagy térben (keleti örökség) távoli, az *egzotikum* iránt.
- Lázadás a ráció ellen, az ösztönöset részesítik előnyben. (romantikus jegy)

Delacroix, Eugène:

Maroccan and his Horse, 1855, The Hermitage, St. Petersburg

Lion Hunt, 1861, Art Institute, Chicago

3. Eklektikus jelleg (Herder szellemében):

a) Az **alkotó** vonatkozásában:

- A **gyűjtő–szerkesztő–hamisító** között eltűnik a különbség. Mindannyian „a nép énekesei” (pl. Thomas Percy). A költők történetírók, a történetírók költők is.
- Csupán „fokozatok” vannak. Nyilvánvaló hamisítások történnek (pl. J. Macpherson Osszián-dalai, Thaly Kálmán „kuruc dalai” stb.)

– Az átszerkesztés, **irodalmi nyelvre való átültetés** bevett gyakorlat (pl. a népi „vaskosságokat” kiszűrik) – Pl. Th. Percy, W. Scott, Grimm-testvérek, E. Lönnrot, Vuk Karadžić, Arany László.

„Végül, amikor dalismeret terén már bármelyik rúnaénekessel felvehettem volna a versenyt, úgy éreztem, nekem is jogom van ahhoz, amire véleményem szerint a többi énekes is jogot formált magának, hogy úgy rendezsem el a dalokat, ahogy azokat a legjobban összezsengeni véltem.” (Elias Lönnrot) (Lásd: P. Burke, 33–34.)

b) Az **oralitás és írásbeliség** vonatkozásában:

- Pl. az Akadémia „íratja” a folklórt: népi = nemzeti és autentikus
 - A népi kultúrának hatása van a hivatásos művészetekre (= *folklorizmus*)
 - Arany **visszaemlékező (irodalmi) módszere**:
1. középpontban a meseíró, a szuverén alkotó áll
 2. tájnyelv irodalmi szinten,

3. szerkesztettség, esztétikum

(Pl. Petőfi és Arany balladái: az oralitásban gyökerező epikai hitel)

c) Az ősi–népi–nemzeti egysége: a nemzeti gondolat ébredése

„Nincs haza népköltészet nélkül. A költészet nem más, mint kristály, amelyben egy nemzetiség önmagára ismerhet, forrás, amely felszínre hozza a néplélekben rejlő igaz eredetiséget.” (1809 táján egy finn értelmiségi)

- a történelem a jelenben: a nép emlékezete őrzi az autentikus múltat, tehát gyűjteni kell, ez a nemzeti önismeret forrása

→ a művet hitelesnek, népinek és a nemzeti autenticitás kifejezőjének elfogadni (= nem válik szét népi és nemzeti, orális és írásbeli!)

4. Közösségi jelleg:

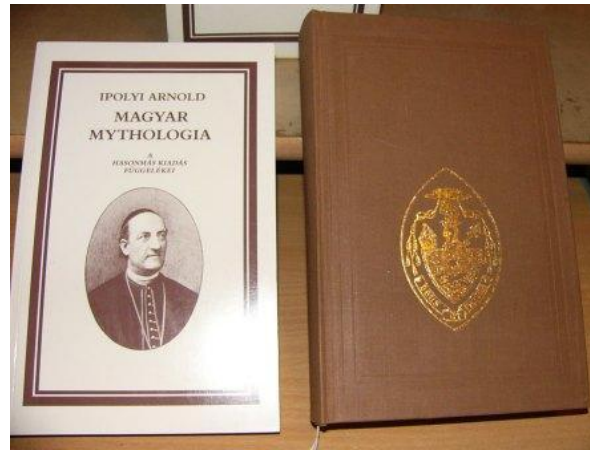
- A népi kultúra a nemzeti közösség egészének tulajdona. → Később nosztalgia alakul ki azok iránt az idők iránt, amikor „az egész nép egy emberként énekelt” (Erik Gustav Geijer, svéd költő–történész).
- Az esztétikai forradalom ideológiai-politikai üggyé válik: **a nép emancipációja és a nemzetbe való beemelése**, az egység megteremtése (vö.: 1848–49: „forradalom és szabadságharc”). A különböző etnikai csoportokat be kell emelni a nemzetbe. (vö. a székelység integrációja a magyar nemzetbe).
- A **romantikus nemzetkarakterológiák** születése (milyen a magyar? ki a magyar? stb.)

V. A romantika meghasonlása

1. A magyar ősvallás kérdése (Ipolyi Arnold: *Magyar Mythologia* – 1854)

- **Az ősvalláskutatás előzményei: (fakultatív!)**
 - **Antonius Marcus Bonfini** (1434?–1503)
 - a középkori krónikák alapján ír az ősvallásról
 - **Otrokócsi Foris Ferenc: Origines Hungaricae**. Franeker, 1693.
 - volt gályarab református prédikátor
 - a reformátusok által kedvelt magyar-zsidó párhuzamhoz visszanyúlva a magyar szavak sémi eredeztetése kapcsán tesz vallásra vonatkozó megjegyzéseket
 - **Cornides Dániel: De religione Veterum Hungarorum**. Bécs, 1791.
 - A pesti egyetem professzora (diplomatika, heraldika). A göttingai tudós társaságban tart székfoglalót a régi magyarok vallásáról.
 - Perzsa párhuzamokat keres. Ősmonoteizmust feltételez.
 - Felhívja a figyelmet arra, hogy a középkori források voltaképpen általános sztereotípiákat tartalmaznak.
 - **Horváth János: A Régi magyaroknak vallásbéli s Erkölcsi Állapottyokról**, 1817.
 - A magyar nemzeti ősvallást keresi.
 - **Kállay Ferenc: A pogány magyarok vallása**. Pest, 1861.
 - Még 1846-ban írta a Kisfaludy Társaság mitológiapályázatára, könyvét csak halála után adták ki a szabadságharc miatt.
 - A magyar-finn nyelvrokonság kapcsán vet fel összehasonlító vallástörténeti kérdéseket.

Ipolyi Arnold (1823–1886): *Magyar Mythologia* (1854)

Átfogó, levelezés útján történt gyűjtése Erdélyre nem terjedt ki¹, így a *Magyar Mythologia* (Pest, 1854. – Hasonmás kiadás: Budapest, 1987.) erdélyi néprajzi adatai másodkézből – Bod Péter, Benkő József, Kövári László, Müllner Friedrich és mások munkáiból – származnak, és nem is korabeliek.

A Kisfaludy Társaság 1846-ban meghirdetett mitológiapályázatára készíti el nyolc év alatt a Pozsony melletti Zohorán, első plébániáján.

Széles körű filozófiai olvasottsága van. (Pl. felhasználja báró Mednyánszky Alajos főúri könyvtárát, ahol nevelősködik.). Német filozófiai hatásra, katolikus papként vallja: az embert mint lényt eredetileg a tiszta egyistenhit jellemzi.

Tudományos szemléletének, módszerének erényei:

a) Előzménye és mintaképe: *Deutsche Mythologie* (1835, Grimm-testvérek)

Még nem lát törést a magyar mitológia és a vallás között. Nem választja el élesen a paraliturgikus, a keresztény és a pogány hiedelemképzeteket. Ma ez korszerű álláspontnak számít, de nála nem volt egészen tudatos. Mégis alapvetően helyes hozzáállás a kutatási tárgyhoz, ugyanis a honfoglaló magyarság tudatában már együtt éltek különböző hiedelemképzetek.

b) Érdeklődése minden vallásos jelenségre kiterjed. (A későbbi kutatások ti. igyekeznek kiszűrni a kereszténység elemeit az ősvallásból.) De ez a széles körű érdeklődés óriási szemléleti tévedésen alapul: ősmonoteizmust feltételezett, azaz összeegyeztette a keresztény és a pogány vallást. (Később az ősvalláskutatás a sámánhit kutatására szűkült le, ami nem illett bele az ősi képbe, elsikkadt.)

c) Munkáját tematikusan rendszerezte, a folklóradatokat összevetette a nyelvi, történeti és a nem magyar folklór adatokkal.

d) Gyűjtése – levelezés útján – a teljes magyar nyelvterületre kiterjedt.

- **Csengery Antal** (1822–1880) akadémiai székfoglalót tart Ipolyi-kritikájából. „Vádpontjai”:

a) a mű adatgazdag, de kellő előmunkálatok hiányában elsietett

→ Ez a vád igaztalan: Ipolyi gazdag adathalmazal kísérel meg rekonstruálni a saját magyar eposzt és ősvallást (ennek léteben akkor minden nép hitt Európában). Bár a rendelkezésére álló gazdag adathalmazt (mondák, mesék) valóban nem közli, csak hivatkozik rá.

b) gyenge a forráskritikája

¹ A mintegy félszáz gyűjtő névsorát lásd: Ipolyi A. 1987. 39–40. old., 16. jegyz.

→ Ugyancsak nem helytálló vád: Ipolyi a német eszményképeknél jobban alapoz a néphagyományra. Korszerű felfogása van a népi emlékezetéről, pl. az élő néphagyományról beszél („a néphagyomány soha meg nem állapodó folyama”), de hisz a szájhagyomány konzerváló erejében.

c) az alapfeltételezés hibás: a magyar „ősvallás” samanizmus volt

→ Helyes Csengerynek ez a meglátása: a magyar ősvallás és a keresztény szellemiség nem összeegyeztethető.

- **Két következtetés** az Ipolyi-vitában a kortársak számára: 1. A múltkutatásban fontos a részletek feltárása. (Ezt ettől kezdve Ipolyi is „archeológiának” fogja fel.) 2. Ekkora vállalkozás (ősvallás-rekonstrukció) nem megvalósítható, letesznek a próbálkozásokról.

- Ipolyi után a magyar mitológia teljes rendszerének bemutatása céljával már csak egy kései romantikus mű születik, **Kandra Kabos Magyar mitológia** című munkája (Eger, 1897.), amely finn forrásokból (főleg a Kalevala alapján) szerkeszti meg az ősi magyar mitológiát. Az uralkodóvá lett pozitivista korszakban még vitára sem méltatják.

2. A magyar népi eposz kérdése

- A történeti tudat a nemzettudat komponense. Európa sok népe sikerrel rekonstruálta nemzeti eposzát (*Cid*, *Nibelungenlied*, *Kalevala*, *Kalavipoeg*, orosz és ukrán hősének stb.)

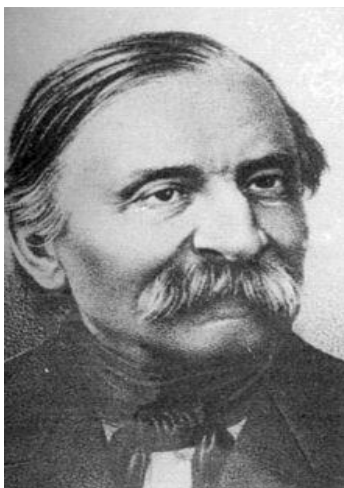
- **Arany János** (1817–1882): *Naiv eposzunk* (1858–1860)

- Aranyt egy akkor valódinak hitt cseh hamisítvány (*Királyudvari kézirat*) készletti töprengésre.

- A tanulmány tézisei: 1. Kellett magyar eposznak is lennie (az írásbeli hagyomány, pl. a középkori krónikák erre utalnak), de a 16. századra elpusztult. A történetírók racionális szemlélete és a hivatalos vallás intoleranciája pusztította el. 2. A népköltészetben nincs nyoma az eposznak, tehát a nép elfelejtette. → Arany ezzel **kétségbe vonja a nép hagyományőrző szerepének és történeti emlékezetének hitelét**: a folklór tehát nem az autochton nemzeti jegyek hordozója. (!) Ez egyenértékű a romantika meghasonlásával.

3. A „Vadrózsza-pör”

- **Kriza János** (1813–1875): *Vadrózsák*. Kolozsvár, 1863.

- előzményei: felhívás (1842-ben, Erdélyi János előtt!), gyűjtési módszere stb.

- tág folklórfogalma: a gyűjtés a legszélesebb körben folyik (a Grimm-testvérek hatás, Kriza Berlinben tanult épp 1835-ben)

- Iulian Grozescu cikke (*Fővárosi Lapok*, 1864.): = a Kőmíves Kelemen-, és a Molnár Anna-balladák fordítások románból! – A vád hidegzuhany az ünneplésben. (A kötetet Gyulai Pál már beharangozta, egy-két székely ballada is megjelent már stb.)

- A vita résztvevői: Arany László (a romantikus nemzet-karakterológia bírálata: ráirányítja a figyelmet a motívumátadás és a hasonítás jelenségeire), Arany János (esztétikai irányba tolja el a vitát: mit ér esztétikai szempontból a végleges változat?; ő nevezi a vitát „Vadrózsa-pörnek”), Gyulai Pál, Kemény Zsigmond stb.

* A vita tanulságai:

a. A **szöveghűség** követelménye megjelenik:

- Kriza is átírja, stilizálja a szövegeket (főleg a prózát), de *tájnyelvre!* (vö. Arany) (vö.: „visszaszülés”, „öltöztetés”, „székely lére feleresztés”, „vastagabb lére eresztés”, „biztosítva vagyok az irodalmi kocsintások ellen” stb.)

- „egységesítés” a tájnyelv ismerete alapján (vö. Arany)

- orális–írásbeli – Felmerült problémák: a. meseközlésben mennyiben valósítható meg az oralitás tükrözése? b. szükséges-e írásban is követni a szóbeli közlést?

b. A **népköltészet és műköltészet eklekticismusának megszűnése**: – a „népies dalok” kirekesztődése: Kriza az „ismeretlen szerzőket elkülöníti (Erdélyi János még nem!), a műköltői fogásokat elutasítja

c. A folklór **műfaji struktúrái megszilárdulnak**

- Kriza tágabb folklór-fogalma: I. köt. dal, ballada, mese, „rokonneműek”, „népsajátóságok” stb. II. köt.: mese, népszokás, népszokás, álomlátások, szólás, anekdoták, mondák stb. (A tervezett második kötetet nem sikerül kiadnia.)

- próza és líra különválása

- később beszűkülés történik: csak az esztétikailag szép számít folklórnak, nem pedig a nép teljes tudása (→ folk + lore) (vö. Arany esztétizmusa)

d. a folklór **nemzeti autochton jellegébe vetett hit megrendül**

- pl. Arany Lászlónál: a romantikus nemzetkarakterológia bírálata, motívumátadás, hasonlítás, vándorlás stb. Ugyanakkor nem tagadja a folklór nemzeti jellegét.

e. Következmény: *filológiai pontosság igénye*: szöveghűség, szövegközlések adatolása (hely, adatközlő stb.)

4. Őshazakeresés, expedíciók, tudományos viták (fakultatív!)

- **Kőrösi Csoma Sándor** (1784–1842)

- az első, aki helyszínen keresi az ősokeket

- **Jerney János** (1800–1855)

- az Etelközt járja be (Moldva, Besszarábia). – Könyve: *Keleti utazása a' Magyarok' őshelyeinek kinyomozása végett. 1844 és 1845.* Pesten. I–II. köt. 1851.

- **Reguly Antal** (1819–1858)

- Elsőnek járja be az obi-ugor és a volgai finn településeket. Főleg nyelvi gyűjtést végez. Munkássága nyomán kialakul, majd megerősödik a magyar finnugrisztika.

- **Orbán Balázs** (1829–1890)

- az 1850-es években beutazza a Közel-Keletet, élményeiről könyvben számol be (*Utazás keleten*. 1861.)

- **Expedíciósorozatok:** Zichy Jenő gróf (1837–1906), Teleki Sámuel gróf (1845–1916), Bíró Lajos (1856–1931; – Új-Guineából mintegy 6000 néprajzi tárgyat hoz, ami a Néprajzi Múzeumba kerül. Ez világviszonylatban is egyedülálló.) stb.

Az ún. „ugor–török háború”

= Vita a magyar etnikum és nyelv kérdésében.

a) **Az ugor párt:** – Reguly követői a finnugor nyelvrokonságot vallják: **Hunfalvy Pál** (1810–1891), **Budenz József** (1836–), **Pápay József** (1873–1931) és **Munkácsi Bernát** (1860–1937).

- A finnekkel való együttműködés nyomán, terepkutatások révén kirajzolódik a finnugor nyelvcsalád ágrajza.

- Az összehasonlító finnugrisztika módszeres művelése.

b) **A török párt:** – Elégedetlenek a finnugor nyelvrokonsítással: a Világos után megsebzett nemzeti önérzetet sérti a „halszagú rokonság”.

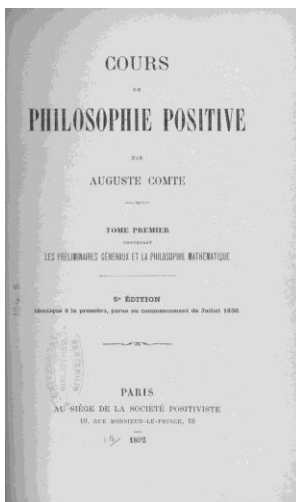
- **Orbán Balázs** akadémiai székfoglalót tart a székelyek hun származásáról 1887-ben. (Az életműnek kijáró tisztelettel meghallgatják, de nézetei ekkorra már az „ugor–török háborúban” vereséget szenvedtek.)

- **Vámbéry Ármin** (1832–1913) – A török rokonságot igyekszik bizonyítani, az 1860-as években közép-ázsiai utazást tesz. Bizonyítékai népjellemtaniak (pl. a magyar uralkodásra termett, pompakedvelő stb.) és nyelvészetiak (pl. török eredetű szókincsréteg).

→ A vita **eredménye:** 1) Az alapkérdésben (ti. hogy a nyelv és az etnikum azonos eredetű-e vagy sem) máig sincs döntés. 2) Módszertani szempontból az összehasonlító nyelvtudomány (pozitívizmus) győz a romantikus nemzetkarakterológia felett.

VI. A pozitívista tudományosság kialakulása

- Megalapozója: **August Comte** (1798–1857): *Cours de Philosophie Positive*, 1830–1842.

1. A pozitívista tudományeszmény általános jellemzői:

- A metafizikával szemben: ismereteink kizárólagos tárgya az **érzéki tapasztalat**; a valóság létalapjának mibenléte megoldhatatlan rejtély
- A tudományosság filozófiai alapjának **a tapasztalati tudományokat** tekintik (fizika, biológia, történettudomány stb.) A vallást, jogot, erkölcsöt, művészetet mellőzik, ill. az előbbiekből próbálják levezetni.
- **ismeretelméleti optimizmus:** oksági viszonyok feltárása (rész – egész)

- Törekvés: **egységes világkép**be foglalni az ismereteket. A világ megismerhető. Empirizmus és **evoluzionizmus**.
- **katalogizálás, rendszerezés** (pl. kézikönyvek, lexikonok, monográfiák, katalógusok összeállítása)
→ Tehát a pozitívizmus célja: **az Egészet megragadni**, a részeket megismerni (műfaji, területei, történeti szempontból)

2. A pozitívizmus jelentkezése a magyar néprajzban:

- A **műfaji struktúra megszilárdul**, műfaji monográfiák keletkeznek (Arany László.: *Magyar népmeséinkről*. Bp. 1867.; Greguss Ágost: *A balladáról*, 1865.)
- **Nemzetközi összefüggések** kutatása: fordítások, gyűjtések. (Ács Károly: *Virágok a román népköltészet mezejéről*, 1858.; Greguss Ágost: *Népek lantja*, 1866.)
- A **tájégségi** gyűjtések:
 - **Kálmány Lajos**: *Koszorúk az Alföld vadvirágaiból*. I–II. 1877, 1878.
- Válogatás nélkül mindent lejegyez („vadvirágok”). Benedek Elek a Fővárosi Lapokban (1881) követeli tőle a „vadvirágok” megválogatását és szépirodalmi átírását, de szerencsére nem hallgat rá.
 - **Orbán Balázs**: *A Székelyföld leírása*. Pest–Bp. 1868–1873.
 - **Jankó János**: *Kalotaszeg magyar népe*. Bp., 1892.; *Torda, Aranyosszék, Toroczkó magyar (székely) népe*. Bp., 1893.
 - **Kádár József** (szerk.): *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*. I–VII. Dés, 1900–1905.
 - **Vitos Mózes**: *Csíkmegyei Füzetek*. Csíkszereda, 1894. (2. kiad.: Csíkszereda, I–II. köt. 2002–2003.)
- **Katalogizálás, rendszerezés**: Katona Lajos mesekatalógusa (*Magyar népmesetípusok*, 1903–1904); Uő: *Folkór kalendárium* (1912)
- A **forráskritika** igénye, a történeti előzmények számbavétele („Nem csodálni, hanem tanulmányozni kell a néphagyományt!”)
- A néprajz **intézményeinek** kialakulása: *Magyar Néprajzi Múzeum* (1872 – 1896: millenniumi kiállítás), *Magyar Népköltési Gyűjtemény* (1872–1924. között 14 kötet), *Magyar Néprajzi Társaság* (1889), *Ethnographia* (1890)
- Néprajz az egyetemi oktatásban (Kolozsváron: Herrmann Antal 1898–1918 között magántanár)

A HEGYEK KULTUSZA

ERDÉLY NÉPEINÉL.

EGY ETNOGRAFUS-TURISTA VÁZLATAIBÓL.

Dr. HERRMANN ANTALTÓL.

(Különnyomat az „Erdély” 1893. évfolyamából.)

KOLOZSVÁR

KÖZMŰVELŐDÉS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG KIADVÁNYAIKÁJA

1893